

Тетяна Павленко,

науковий співробітник

відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3244-7897

e-mail: tetana1806@gmail.com

ПОСТАТЬ МАРІЇ МОНТЕССОРІ (1870–1952) У ВІДКРИТИХ ДОВІДКОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАННЯХ

Анотація. У статті проаналізовано відображення у відкритих довідкових електронних виданнях постаті Марії Монтессорі – видатної дослідниці у галузі психології та філософії, педагогіки й психіатрії, педагогині, яка розробила програму навчання, спираючись на власні наукові дослідження. Зокрема, розглянуто зміст публікацій про М. Монтессорі у електронних енциклопедіях в українському інформаційному просторі та закордонних енциклопедичних виданнях, до яких є вільний доступ. Для цього вивчено 7 енциклопедій універсального характеру («Велика сучасна енциклопедія», «Велика українська енциклопедія», «Енциклопедія Треккані», «Британіка», «Енциклопедія Брокгауза», «Педагогічна енциклопедія», «Велика данська енциклопедія»), 4 словники, присвячених історії, культурі, визначним постатям («Біографічний словник італійців», «Словник Британських педагогів», «Біографічний словник американських педагогів», «ДБЕ: біографічний словник освітян 1800–2000 рр.» та онлайн-портал данських довідників. Проаналізовано створення та функціонування в інформаційному просторі електронних біографічних ресурсів. Досліджено, що найчастіше електронні енциклопедії, словники, а це – цифрові аналоги друкованих видань – поєднують відомості з різних джерел. На підставі дослідження розглянуто меню сайтів, схарактеризовано контент наповнення довідкових видань: праці М. Монтессорі, гіперпосилання на них, візуальні матеріали, праці дослідників її спадщини. Закцентовано увагу на онлайн-портал датських довідників, на сторінках якого зібрано оригінальні повнотекстові статті данських професіоналів і науковців про педагогічний доробок Монтессорі.

Визначено, що розглянуті довідкові електронні видання (енциклопедії, словники) є важливим складником загальної репрезентованої інформації у відкритому доступі, відображають суспільні події та явища, фіксують історичні періоди і у лаконічній формі висвітлюють інформацію про Марію Монтессорі, а також є потужним базисом для збереження культурної спадщини певної нації, зокрема педагогічної спадщини

італійської педагогині М. Монтессорі.

Ключові слова: Марія Монтессорі, довідкові електронні видання, електронна енциклопедія, електронний ресурс, інформаційний простір, педагогічний словник.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Повномасштабна війна РФ проти України інтенсифікувала цифровізацію освітньої галузі, що вплинуло на традиційні уявлення про характер і зміст біографічної інформації. Змінилися підходи до збирання, опрацювання та оприлюднення біографічних даних – минуле із сучасним осмислюємо, оцінюємо, порівнюємо через життєписи відомих діячів, котрі завдяки професійним, творчим досягненням стали символами певних історичних періодів. Традиційні джерела поступово замінюють електронні аналоги друкованих видань, інформація збагачується іконографічним, аудіо та відео контекстом. Сучасні трансформації українського суспільства, долучення до європейського і світового освітнього простору зумовлює принципові зміни в системі освіти, інтеграцію загальнолюдських, національних і особистісних цінностей, спонукає до науково-об'єктивного, глибинного, конструктивного дослідження освітньо-виховних явищ і феноменів минулого.

У сучасних реаліях особливого значення набуває творча спадщина видатних науковців, педагогів, просвітників XIX–XX ст., чий внесок у розвиток української і світової педагогічної думки дуже вагомий. Так, на особливу увагу заслуговує спадщина видатної італійської педагогині Марії Монтессорі (1870–1952). Методику, яку вона розробила, активно використовують педагоги, під час професійної підготовки українських учителів, усе частіше в Україні створюють альтернативні Монтессорі-школи, центри раннього розвитку дітей за методикою цієї видатної педагогині.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сучасні електронні енциклопедії – потужні інформаційні ресурси, призначені забезпечувати користувачів актуальними відомостями, не обмежуючи в обсягах та видах

презентованої інформації, відомостями, які доповнюють як зовнішні, так і внутрішні гіперпосилання, мультимедійний контент (музеї, 3D тури аудіо-книги), фотогалереї та іконографічні матеріали (фотодокументи, ілюстрації), відеоматеріали (документальні і документально-постановочні фільми), біографічні документи, листування. Такі інформаційні ресурси уможливають інтеграцію із соціальними мережами і календарем, підтримку стрічки новин, коментування і обговорення статей, дозволяють редагувати застарілий контент (Лупаренко, 2021).

У працях науковців Інституту енциклопедичних досліджень Національної академії наук України проаналізовано створення та функціонування в українському інформаційному просторі електронних біографічних ресурсів, зокрема електронних енциклопедій (Железняк, 2017), онлайн енциклопедії як важливого складника комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища США: їхній сутності, історії, культури присвячено статтю М. Железняк і О. Іщенко (2021). Закордонні дослідники М. Urquijo, J. Agirreazkuenaga (2020), аналізують національні біографічні словники як інструмент для створення національної пам'яті і як фундамент у процесах розбудови національних держав. Дослідники з університетів Фінляндії Е. Нувонен, Р. Лескінен, М. Тампер, J. Tuominen, К. Керавуорі (2018) презентують досягнення національної цифрової біографіки цієї країни.

Чимало електронних біографічних ресурсів присвячено й вивченню педагогічної спадщини М. Монтессорі. Вітчизняні науковці Н. Гарань, О. Гноєвська, Н. Дудник, А. Дибач, Г. Лазаренко, В. Чорна досліджують впровадження педагогічних ідей Марії Монтессорі в практику роботи закладів дошкільної освіти України. А. Ільченко, М. Родненко, Л. Тищенко висвітлювали зміст і напрями гуманістичної педагогіки М. Монтессорі щодо освіти дітей з особливими потребами.

Зарубіжні дослідники S. Guz (2006), U. Ordon, G. Sabina (2000) проаналізували психолого-педагогічні основи освіти дітей раннього віку за

системою Монтесорі. За цією системою роботу з дітьми-інвалідами досліджує польська науковиця S. Jaworska-Supel (2004). Е. М. Standing (2012), послідовник і біограф Марії Монтесорі, вивчав її життя та творчість, детально дослідив метод наукової педагогіки, визначив схожість і різницю між Монтесорі та Фребелем. Pia Katharina Metzler (2023) у праці «Самореалізація як освітнє завдання» розглянула роботи теоретиків Пола Наторпа, Джона Дьюї, Марії Монтесорі та Пауло Фрейре. До есе про кожного з них є вступ, у якому авторка висловлює міркування про життя та творчість кожної персоналії, Монтесорі зокрема.

Метою статті є відображення постаті та наукової спадщини італійської педагогині Марії Монтесорі у відкритих довідкових електронних виданнях.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка М. Монтесорі з її гуманістичним підходом до навчання дітей і тепер актуальна. Актуальна і через те, що в системі цієї педагогині сконцентровано різні і водночас нерозривні й ефективні методи виховання – свобода і дисципліна, захоплива гра й кропітка праця (Хопта, Демида, 2021).

Останнім часом завдяки Інтернету маємо доступ до найрізноманітніших цифрових ресурсів з біографічним наповненням, які розкривають життя та діяльність і М. Монтесорі зосібна. Варто зазначити, що сьогодні, у відкритому інформаційному просторі, наукова комунікація здійснюється загалом за допомогою довідкових видань, що задовольняють найвибагливіших пошуковців. Це – енциклопедії універсального характеру, які є візитівкою та важливим елементом престижу й авторитету держави, педагогічні словники. Суттєво й те, що ці тексти доступні багатьма мовами. Електронна енциклопедія, за визначенням Н. Черниш (2015), – «це електронне довідкове видання, яке містить відомості з однієї, декількох чи усіх галузей знань та практичної діяльності, викладені у вигляді статей із можливим залученням таких елементів мультимедіа, як зображення, анімація, аудіо- та відеоматеріали тощо, а також має зручну (спрощену)

систему пошуку та дає змогу переходити з однієї статті на іншу за допомогою гіперпосилань у тексті, розміщене на електронному носіїві інформації або в мережі Інтернет».

Аналіз цифрових ресурсів інформаційно-біографічного характеру, зокрема енциклопедій та педагогічних словників, засвідчив, що у просторі поширені національні електронні енциклопедії та біографічні словники, які інтегрують відомості біографічного характеру про видатну італійську педагогиню Марію Монтессорі. Якраз ці електронні ресурси розглянемо детальніше.

В українському інформаційному просторі варта уваги «Велика сучасна енциклопедія» (<https://esu.com.ua/>) – універсальне довідкове видання, яке віддзеркалює всі сфери сучасного знання, створене воно на основі накопичених людством найрізноманітніших знань, укладене за алфавітним принципом. Енциклопедія складається з 10 томів, містить понад 30 000 окремих статей. Інформацію про Монтессорі можна знайти у 6 т. (<https://esu.com.ua/volume-6>). Це лаконічна, біографічного характеру, стаття С. І. Ціхун та стаття В. М. Щербини про власне педагогічну систему Монтессорі.

«Велика українська енциклопедія» (<https://tinyurl.com/2p9dtrt9>) – репрезентує сучасну наукову картину світу, знайомить із персоналіями, які вплинули на історичний процес. Тут є дуже коротка інформація про М. Монтессорі.

З-поміж зарубіжних цифрових ресурсів інформаційно-біографічного характеру заслуговує на увагу «Італійська енциклопедія наук, літератури і мистецтв» або «Енциклопедія Треккані» (італ. Enciclopedia Treccani) (<https://www.treccani.it/enciclopedia/>). Створенню першої в історії країни національної енциклопедії, друк котрої розпочато в лютому 1925 р. під назвою «Енциклопедія Треккані», сприяв промисловець і меценат Джованні Треккані (1877–1961). До цього італійці користувались чужими і адаптованими виданнями. Мета видання цієї енциклопедії – надавати

споживачеві вичерпну довідкову інформацію. Пошук здійснюється серед 1037526 термінів та слів. На сайті передбачено простий та розширений види пошуку (енциклопедії, біографічний, словниковий запас, атлас). Загалом у ресурсі знайдено 54 повнотекстових джерела італійською мовою, присвячених персоналії «Марія Монтессорі», за такими рубриками: Біографії (17), Освіта та навчання (13), Право (4), Історія (4), Цивільне право (3), Образотворче мистецтво (3), Загальні теми (3), Філософія (2), Медицина (2), Психіатрія (2).

У 1925 р. Інститут Італійської енциклопедії розпочав видавництво «Біографічного словника італійців» (італ. Dizionario Biografico degli Italiani) (<https://www.treccani.it/biografico/index.html>). Словник ще не закінчено, він постійно поповнюється біографіями видатних італійців. Статті публікують за ім'ям авторів і супроводжують розширеною бібліографією. Ресурс про Марію Монтессорі у словнику поєднує відомості «Енциклопедії Треккані», читання та перегляд сторінок в Інтернеті безоплатний.

«Encyclopædia Britannica» (англ. British Encyclopaedia, укр. Британська енциклопедія) (<https://www.britannica.com/>), або «Британіка» – найповніша й найстаріша універсальна енциклопедія англійською мовою. Із березня 2012 р. Encyclopædia Britannica відома вже як інтернет-енциклопедія. За запитом «Maria Montessori» у вікні відкривається перелік напрямів, за якими можна здійснювати пошук: зміст, вступ, швидкі факти, факти та відповідний зміст, зображення, більше статей на певну тему, історія статті та ін. Інтернет-енциклопедія Britannica містить біографічну статтю про М. Монтессорі (текст статті нещодавно переглянула і оновила Емі Тікканен), зображення педагогині, матеріали про школи Монтессорі з посиланням на книги, у яких викладено методи Монтессорі.

«Dictionary of British Educationists» / «Словник Британських педагогів» (<https://www.routledge.com/search?kw=Maria%20Montessori&pg=1&pp=12&so=rel&view=grid>) авторів Річарда Олдріча (Richard Aldrich) та Пітера Гордона (Peter Gordon). Словник надає читачеві зручний путівник до

біографій приблизно 450 освітян. Він охоплює період із 1800 р. до наших днів і широке коло людей, які активно розвивали освітянську царину. Пошук здійснюється за ключовими словами, темою або ISBN та за такими фільтрами: назви, заголовки; бренди: підручник, довідка, дослідження, професійна практика. У словнику є розділ «Теми» (Subject), який дозволяє сортувати за темою та шукати персоналію у потрібному розділі. Розділ, присвячений освітянам і науковцям, має назву «Освіта» (Education) і відкриває доступ до 53 повнотекстових праць Марії Монтессорі та праць про вивчення її педагогічної спадщини, до кожної праці є окрема анотація, зміст, автор(и), відгуки критиків, варіанти доставки матеріалу.

«Енциклопедія Брокгауза» (нім. Brockhaus Enzyklopädie) (<https://brockhaus.de/ecs/enzy>) – німецька багатотомна універсальна енциклопедія, яку видають з початку XIX ст. У різні роки вона виходила під різними назвами, загальна неофіційна назва лишається незмінною – «Брокгауз». Енциклопедію випускало видавництво «F. A. Brockhaus», засноване Ф. А. Брокгаузом (згодом — «Bibliographisches Institut & FA Brockhaus AG»). У листопаді 2002 р. уперше Енциклопедію Брокгауза опубліковано у цифровому вигляді, як мультимедійний додаток. Цифрову енциклопедію Брокгауза, на основі 21-го видання, випущено 15 листопада 2005 р. на двох DVD-дисках і USB-накопичувачі. На сайті реалізовано стандартну функцію пошуку. За прізвищем М. Монтессорі знайдено 12 статей-довідок та візуальний ресурс про неї. Одна з основних особливостей енциклопедії це – статті-довідки, а не статті-огляди. Повнотекстовим ресурсом можна скористатися лише зареєструвавшись на сайті.

«Lexikon der Pädagogik» / «Педагогічна енциклопедія» (<https://www.fachportal-paedagogik.de/suche/trefferliste.html?searchIn%5B%5D=fis&feldname1=Freitext&bool1=AND&suche=einfach&feldinhalt1=Maria+Montessori>) – міститься на німецькому освітньому порталі – головній платформі доступу до наукової інформації для освітніх досліджень, педагогічної науки

та предметної дидактики. Портал підтримує принцип відкритого доступу до наукових джерел, а також пропонує пошук відповідної літератури в друкованому та електронному форматах. Керує цим вебсайтом Інформаційний центр освіти DIPF / Інститут досліджень та інформації в освіті імені Лейбніца у Франкфурті-на-Майні. Партнери порталу: Німецька науково-дослідна фундація (DFG), Інформаційний центр освіти та установи-партнери Німецького освітнього індексу (FIS Bildung). Доступ до інформації надається безплатно. Меню сайту пропонує пошук у літературі, у дослідницьких даних і пошук у дослідницькій інформації за прізвищем педагога, джерелами, типами документів, мовами. За результати пошуку «Марія Монтессорі» знайдено у джерелах: Ерік – 1819 праць, присвячених педагогині, Освіта FIS – 1494, BBF 1945-1993 – 135, Казаліні Лібри – 56, Інтернет-контент – 53. Гіпертекстові посилання надають доступ до розділів: Монтессорі-педагогіка (649), Педагогіка (613), Монтессорі, Марія (556), Історія освіти (381), Історія (історик) (359) із них 1136 документів у форматі PDF. Знайдено 540 монографій / збірників присвячених Монтессорі, 429 статей в журналах, 162 колекції. Ресурс представлений німецькою мовою (665), англійською (330), італійською (68), французькою (23), іншими (11). Знайдено 134 праці М. Монтессорі.

«Biographical Dictionary of American Educators» / «Біографічний словник американських педагогів» (https://books.google.com.ua/books?id=_Z5YNz-kNZgsC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false), виданий у 1978 р. у трьох томах за редакцією Фредеріка Олеса (Frederik Ohles). На запит знайдено три біографічні нариси про Марію Монтессорі (сторінки 104, 417, 237 електронного словника). Кожен біографічний нарис містить відомості про родинне походження, опис досягнень педагогині, а також короткий нарис освіти та кар'єри Монтессорі, її професійної та громадської діяльності, перелік основних публікацій та почесних звань. Кожен профіль закінчується списком посилань.

«Dbe: dizionario biografico dell'educazione 1800-2000» (<http://dbe.editricebibliografica.it/dbe/indici.html>) / «ДБЕ: біографічний словник освітян 1800–2000 рр.» авторів Джорджіо Чіоссо (Giorgio Chiosso) та Роберто Сані (Roberto Sani). Із 2013 р. дозволяє доступ до списку персоналій у стандартному абетковому вигляді – у вікні відкриваються прізвища освітян, яких представлено на сторінках словника. Сторінка М. Монтессорі містить біографічну статтю італійською мовою, також зазначено місця зберігання праць Монтессорі, які використовували під час написання статті (Міжнародна асоціація Монтессорі [АМІ] (Амстердам, Голландія) і в Національній опері Монтессорі (Рим, Італія).

«Велика данська енциклопедія» (дан. Den Store Danske Encyklopædi) (https://denstoredanske.lex.dk/Den_Store_Danske_Encyklop%C3%A6di) – багатотомну універсальну енциклопедію данською мовою видано одночасно зі Шведською національною енциклопедією та третім виданням Великої норвезької енциклопедії. У 2006 р. опубліковано версію на DVD та інтернет-видання Den Store Danske. Запроваджено участь користувачів, яким дозволяли редагувати статті, але після публікації якість матеріалу мали гарантувати редактори та предметні експерти. За нашим запитом про М. Монтессорі в енциклопедії знайдено 11 повнотекстових статей з рубрики «Скринька фактів» – автори: Агнет Енгберг, Хелен Паркхерст, Нільс Йорген Бісгаард та Іб Варнільд, Пол Сков, Ганс Вейлесков, Вільгельм Расмуссен та ін., які можна читати вільно, проте їх дистрибуція і комерційне використання заборонено. Статтями, що їх написали користувачі, можна послуговуватися, але за умови гіперпосилання на першоджерело.

Lex.dk (<https://lex.dk/>) – це онлайн-портал данських довідників, створений Трар Danmark, який містить понад 230 000 статей. Доступ до порталу – вільний для всіх і містить енциклопедії Den Store Danske, Трар Danmark та низку спеціальних робіт, таких як Данський біографічний лексикон, Данський жіночий біографічний лексикон, Danmarks Oldtid, Danmarkshistorien, Театральний лексикон Гільдендала, Символічний

лексикон. На сторінках порталу зібрано актуальні статті данських професіоналів і науковців, пошук за однією адресою дуже зручний. До створення контенту на lex.dk залучено експертів із різних галузей знань та дослідників. Ця співпраця забезпечує високий рівень змісту наповнення національної енциклопедії Данії, так і комунікації. За запитом «Марія Монтессорі» (<https://lex.dk/.search?query=Maria+Montessori>) знайдено 19 оригінальних повнотекстових статей і вказано джерело інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Встановлено, що для сучасного суспільства довідкові електронні видання – це технологія поширення відомостей, які допомагають оперативно отримати великий обсяг фактичного матеріалу, оновлювати дані, швидко віднаходити потрібне і ретранслювати знання та інше. Національні довідкові онлайн-ресурси – енциклопедії, словники – у країнах Європи створено на ґрунті відповідних фундаментальних друкованих енциклопедичних видань, захищено від втручання в систему енциклопедичних знань. Водночас деякі з них пропонують зворотний зв'язок з читачами, як, наприклад, онлайн-портал данських довідників Lex.dk (<https://lex.dk/>). Для більшості довідкових електронних ресурсів реалізовано стандартний та розширений пошук інформації на сайті. Проаналізовані ресурси загалом мають двомовну локалізацію – національною та англійською мовами. Визначено, що є стала тенденція до цифровізації енциклопедій та словників. Основне джерело фінансування довідкових електронних проєктів – грантові кошти з національних фондів, благодійні надходження від різноманітних організацій, компаній, а також приватних осіб.

У підсумку аналізу інформації про італійську педагогиню Марію Монтессорі у згаданих тут відкритих довідкових електронних ресурсах встановлено, що найширше постать Марії Монтессорі представлено у «Lexikon der Pädagogik» («Педагогічна енциклопедія»), яка міститься на німецькому освітньому порталі багатьма мовами світу – німецькою, англійською, італійською, французькою, також з'ясовано, що в українській

енциклопедистиці інформації про педагогиню, на жаль, мало, або вона потребує доповнення. Тому, у сфері розвитку національної енциклопедистики питання створення та популяризації інформації про видатних зарубіжних педагогів має бути відведено належне місце. Визначено, що відкриті довідкові електронні видання це – своєрідна платформа для подальших наукових досліджень з історії педагогіки та освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Железняк, М. Г. (2017). Українські інтернет-енциклопедії: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави. *Енциклопедичний вісник України*, 8/9, 7–21. http://nbuv.gov.ua/UJRN/entsvuk_2017_8-9_3.
- Железняк, М. Г., & Іщенко, О. С. (2021). Онлайн енциклопедії США як сучасні освітні ресурси. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 84 (4), 339–353. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4410/1885>.
- Лупаренко, Л. А. (2021). Еволюція відкритих електронних науково-освітніх систем і їх використання у вітчизняному освітньому просторі. *Зб. наук. пр. Нац. академії Держ. прикордонної служби України*, 2(25), 236–272. <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/775/765>.
- Хопта, С. М., Демида, Є. Ф. (2021). Персоналії зарубіжних реформаторів кінця XIX – початку XX століття електронного ресурсу «видатні педагоги України та світу» як джерело досвіду освітніх перетворень. *Інноваційна педагогіка*, 34 (1), 23–30. http://innovpedagogy.od.ua/archives/2021/34/part_1/6.pdf.
- Черниш, Н. (2015). *Редагування енциклопедичних видань: теорія і практика* : навч. посіб. для студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування». Світ.
- Guz, S. (2006). *Metoda Montessori w przedszkolu i szkole. Kształcenie i osiągnięcia dzieci*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Hyvonen, E., Leskinen, P., Tamper, M., Tuominen, J., & Keravuori, K. (2018). Semantic National Biography of Finland. *CEUR Workshop Proceedings* (Vol. 2084, pp. 372–385). <https://seco.cs.aalto.fi/publications/2018/hyvonen-et-al-snb-2018.pdf>.
- Jaworska-Supel, S. (2004). System Marii Montessori w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi – wybrane zagadnienia. In K. J. Zablocki, D. Gorajewski (eds.), *Pedagogika specjalna – kontynuacja tradycji dla przyszłości* (s. 123–130). Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.
- Metzler, Pia Katharina. (2023). Selbstverwirklichung und Gemeinnsinnorientierung als pädagogische Handlungsmaximen in den Theorien pädagogischer Klassiker – eine hermeneutische Erschließung. *Selbstverwirklichung als pädagogische Aufgabe: Untersuchung zu einem impliziten Konzept der Pädagogik zwischen Individualisierung und Gemeinnsinn* (pp. 71–124).
- Sabina, G. (2000). Psychopedagogiczne podstawy edukacji w systemia Montessori. In

- W. Puslecki (ed.), *Kształcenie wczeszkolne na przełomie tysiącleci* (s. 95–112).
- Standing, E. M. (2012). *Maria Montessori: Her Life and Work*. St. Petersburg: Freiwilligenstiftung «VOLUNTEERS» (pp. 401–402).
- Urquijo, M., & Agirreazkuenaga, J. (2021). An introduction to national biographical dictionaries renovation. *Studia lexicographica*, 14 (27), 45–62. DOI: <https://doi.org/10.33604/sl.14.27.3>.

REFERENCES

- Zhelezniak, M. H. (2017). Ukrainski internet-entsyklopedii: tendentsii rozvytku ta mistse v informatsiinomu prostori derzhavy. *Entsyklopedychnyi visnyk Ukrainy*, 8/9, 7–21. http://nbuv.gov.ua/UJRN/entsvuk_2017_8-9_3.
- Zhelezniak, M. H., & Ishchenko, O. S. (2021). Onlain entsyklopedii SShA yak suchasni osvritni resursy. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 84 (4), 339–353. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4410/1885>.
- Luparenko, L. A. (2021). Evoliutsiia vidkrytykh elektronnykh naukovo-osvritnykh system i yikh vykorystannia u vitchyznianomu osvritnomu prostori. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 2(25), 236–272. <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/775/765>.
- Khopta, S. M., Demyda Ye. F. (2021). Personalii zarubizhnykh reformatoriv kintsia XIX – pochatku XX stolittia elektronnoho resursu «vydatni pedahohy Ukrainy ta svitu» yak dzherelo dosvidu osvritnykh peretvoren. *Innovatsiina pedahohika*, 34 (1), 23–30. http://innovpedagogy.od.ua/archives/2021/34/part_1/6.pdf.
- Chernysh, N. (2015). *Redahuvannia entsyklopedychnykh vydan: teoriia i praktyka : navchalnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti «Vydavnycha sprava ta redahuvannia»*. Svit.
- Guz, S. (2006). *Metoda Montessori w przedszkolu i szkole. Kształcenie i osiągnięcia dzieci*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Hyvonen, E., Leskinen, P., Tamper, M., Tuominen, J., & Keravuori, K. (2018). Semantic National Biography of Finland. *CEUR Workshop Proceedings* (Vol. 2084, pp. 372–385). <https://seco.cs.aalto.fi/publications/2018/hyvonen-et-al-snb-2018.pdf>.
- Jaworska-Supel, S. (2004). System Marii Montessori w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi – wybrane zagadnienia. In K. J. Zablocki, D. Gorajewski (eds.), *Redagogika specjalna – kontynuacja tradycji dla przyszłości* (s. 123–130). Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.
- Metzler, Pia Katharina. (2023). Selbstverwirklichung und Gemeinsinnorientierung als pädagogische Handlungsmaximen in den Theorien pädagogischer Klassiker – eine hermeneutische Erschließung. *Selbstverwirklichung als pädagogische Aufgabe: Untersuchung zu einem impliziten Konzept der Pädagogik zwischen Individualisierung und Gemeinsinn* (pp. 71–124).
- Sabina, G. (2000). Psychopedagogiczne podstawy edukacji w systemia Montessori. In W. Puslecki (ed.), *Kształcenie wczeszkolne na przełomie tysiącleci* (s. 95–112).
- Standing, E. M. (2012). *Maria Montessori: Her Life and Work*. St. Petersburg: Freiwilligenstiftung «VOLUNTEERS» (pp. 401–402).
- Urquijo, M., & Agirreazkuenaga, J. (2021). An introduction to national biographical dictionaries renovation. *Studia lexicographica*, 14 (27), 45–62. DOI: <https://doi.org/10.33604/sl.14.27.3>.

<https://doi.org/10.33604/sl.14.27.3>.

Tetyana Pavlenko,

Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographystic,
V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine ,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID: 0000-0003-3244-7897

e-mail: tetana1806@gmail.com

THE FIGURE OF MARIA MONTESSORI (1870–1952) IN OPEN REFERENCE ELECTRONIC EDITIONS

Abstract. The article analyzes the reflection in open reference electronic editions of the figure of Maria Montessori - an outstanding researcher in the field of psychology and philosophy, pedagogy and psychiatry, a pedagogue who developed a training program based on her own scientific research. In particular, the content of publications about M. Montessori in electronic encyclopedias in the Ukrainian information space and foreign encyclopedic editions to which there is free access was considered. For this, 7 encyclopedias of a universal nature were studied («Great Modern Encyclopedia», «Great Ukrainian Encyclopedia», «Trekkani Encyclopedia», «Britannica», «Brockhaus Encyclopedia», «Pedagogical Encyclopedia», «Great Danish Encyclopedia»), 4 dictionaries dedicated to history, culture, notable figures («Biographical Dictionary of Italians», «Dictionary of British Teachers», «Biographical Dictionary of American Teachers», «DBE: Biographical Dictionary of Educators 1800–2000»), and the online portal of Danish directories. The creation and functioning of electronic biographical resources in the information space is analyzed. It has been studied that most often electronic encyclopedias and dictionaries, which are digital analogues of printed publications, combine information from different sources. On the basis of the research, the menu of sites was considered, the content of reference publications was characterized: the works of M. Montessori, hyperlinks to them, visual materials, works of researchers of her heritage. Attention is focused on the online portal of Danish reference books, on the pages of which are collected original full-text articles by Danish professionals and scientists about Montessori's pedagogical development.

It was determined that the considered reference electronic publications (encyclopedias, dictionaries) are an important component of the general represented information in open access, reflect social events and phenomena, record historical periods and in a concise form highlight information about Maria Montessori, and are also a powerful basis for preserving cultural heritage of a certain nation, in particular, the pedagogical heritage of Italian pedagogy M. Montessori.

Keywords: Maria Montessori, reference electronic editions, electronic encyclopedia, electronic resource, information space, pedagogical dictionary.